

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה חמישית: גליון י | שבת קודש פרשת ויצא | ו כסלו ה'תשפ"ה

עלה נו

גזיזה על ידי תלישה

ע"פ קונטרס עטרת מלכה על פרק ראשית הגז מאת הרה"ג ר' מנחם וואזנער שליט"א

ולבן הלך לגזז את צאנו (לט, יט).

עלה תורה

עסק התורה של יעקב בבית עבר שייך לכל ישראל

ע"פ ספר נהר שלום על התורה מאת הגאון רבי ראובן שלום פיינשטיין שליט"א, נערך ע"י הרב יעקב יוסף לבוביץ שליט"א

וישכב במקום ההוא (בראשית כח, יא).

פירש רש"י, "באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים שמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה". וידועה הקושיא, היאך אפשר לומר שלא ישן יעקב אבינו י"ד שנים, הלא איתא בשבועות (כה, א) "א"ר יוחנן שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר", ופירש רש"י, שהוא דבר שאי אפשר במציאות, ולכן מלקין את הנודד משום שבועת שוא.

ולכן צריך לומר, שיעקב לא הלך לישון, אבל ודאי נפלה עליו שינה במקומו, אלא שלא השכיב עצמו לישון. ובאמת כן מדויק לשון רש"י "י"ד שנים שמש בבית עבר לא שכב", והיינו שלא שכב לישון, אבל שינת עראי ודאי היתה לו.

וכאן הבן שואל, וכי דבר גדול כזה, ש"י"ד שנים היה יעקב שקוע בלימודו עד שלא היה לו פנאי לשכב לישון, מדוע התורה אינה אלא מרמזת עליו, הלא לכאורה היה מן הראוי שתפרסמו התורה בשער בת רבים ולכתוב מקרא מלא, "ארבע עשרה שנה ישב יעקב בבית עבר, לא הפסיק מלמודו לשכב לישון", להראות גדולתו וכדי שילמדו ממנו.

ונראה לענ"ד לפרש, כי אילו היתה התורה כותבת בפירוש מה שעשה יעקב, יבואו אנשים לחשוב שדבר גדול כזה שייך רק לאדם גדול כמו יעקב אבינו בחיר האבות, אבל אינו שייך לאיש פשוט כמונו. ולכן לא כתבה התורה בפירוש אלא בדרך אגב, כאילו הוא דבר רגיל ושוגור בפי הכל ודבר פשוט עד מאוד, להורות שגם דבר הנראה גדול כ"כ שייך לכל ישראל, ובזה יכירו שכן נדרש מכל איש ישראל להיות כ"כ מסור לתורה למסור את כל כוחותיו האפשריים לתורה, ויבואו להבין שגם הם ראויים וצריכים לשאוף למדרגה הזאת.

דוגמא לזה מה שנהג אממ"ר זצוק"ל בשעת הלימוד, שישב בצד הכסא ולא סמך את עצמו על משענת הכסא. שמא יאמר אדם שזהו דבר שאפשר לעשותו פעם אחת, אבל לעשותו כן לעולם הוא דבר קשה ששייך רק לגדול הדור כרבי משה, אבל האמת אינו כן כי הוא דבר השייך לכל איש ישראל.

אולם אף שהנהגה של יעקב היא דבר פשוט השייך לכל איש מישראל, מ"מ הוצרכה התורה להודיע זאת עכ"פ בדרך רמז, כדי לקבוע למה צריך האיש הישראלי לשום שאיפתו, ולמה ישים מבטו ומגמתו בזה העולם, שיהיה כ"כ מסור לתורה עד שילמד בלי להפסיק לשום דבר אפילו לשכב לישון. שכן תמיד צריך האדם לשאוף למדרגה גבוהה ולומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, כי רק בכך יגיע לפי כוחותיו לכמה שיוכל, אף אם לא יצליח להגיע לזה ממש.

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל

ממין לשמאל: הגר"ח חיים גרונובסקי זצ"ל, רב ישראל אליעזר גרונובסקי שליט"א, הגר"ד סאלאווייצק זצ"ל, הגר"ש קוטלר זצ"ל

הזמנים לעיר לייקוואד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א		ליל שבת		ערב שבת	
מוצאי שבת	יום השבת	ליל שבת	ערב שבת	שעות (להתחלת סעודה)	מנחה קטנה (איסור מלאכה)
4:31	8:43/9:27	4:31	2:09	ט' שעות (להתחלת סעודה)	מנחה קטנה (איסור מלאכה)
5:44	9:45/10:14	5:11	2:33	זמן קר"ש (לערבית ולפני הסעודה)	הדלקת נרות (18 דקות)
5:58	11:48	5:48-6:48	4:13	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	
				צאת כ"ר"ת לחשבון 16 מעלות	

ראיתי בגליון פרשת תולדות מה שנדפס בענין כיבוי נר בפה, וממסקנת דבריו יוצא שאין שום ענין להזהר בזה. אמנם יש להעיר שבשלמת חיים (מהדו' חדשה, הלכות שמירת הגוף והנפש, סימן צה) הביא מהגר"ח זוננפלד זצ"ל וז"ל בודאי ראוי להזהר מזה, ומי שאינו יודע יגין עליו הפסוק שומר וכו', אבל למי שיקבל ראוי להזהירו, ולא עבדין פירווקא לסכנתא, עכ"ל. וכן בדרך שיחה (עמ' רעג) הביא מפי הג"ר חיים קניבסקי זצ"ל שבגלל דברי ה'מדרש חופת אליהו' הוא נהג לכבות את נר ההבדלה ברוח שעשה עם ידיו. וכן בספר ארח דוד הביא מגדולי ירושלים שהיו מחמירים בזה עיי"ש.

אירא לי אונאנסקי, ירושלים

ארץ אשר אבניה ברזל

בגליון לך לך כתבתי שבדוקא נצטוה יהושע למול בחרבות צורים ולא בברזל, כדי לקדש את קרקע ארץ ישראל בהיותו משמש כמכשיר למצות המילה. ובגליון חיי שרה השיג הרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א על דברי, דמקרא מלא דבר הכתוב "ארץ אשר אבניה ברזל" (דברים ח, ט), וא"כ היה יכול לקדש את הארץ בהיותו משתמש באבני ברזל של ארץ ישראל, וציטט לשון הרמב"ן שכתב כי בארץ ישראל מחצב נחושת וברזל שהם צורך גדול ליושבי הארץ, עכ"ל. והיא קושיא חזקה לדברינו.

אמנם לדעתי אדמותיב מרישא יסייעני מסיפא, דהנה הרמב"ן שם הביא בשם תרגום ירושלמי שכוונת הכתוב שהאבנים חזקים כמו ברזל ואינם מתמסמסים, ולפי התרגום ירושלמי אין המקרא כפשוטו שיש בארץ ישראל ברזל, אלא אדרבה הכוונה שאפשר להשתמש באבנים כתחליף לברזל. ולשיטת התרגום אתי שפיר דברינו.

ובהיותי בזה עלה בדעתי לחדש, שלפי שיטת התרגום אפשר שמה שצוה ה' ליהושע לעשות חרבות צורים, היה זה בכדי להראות לבני ישראל את שבח ארצם, דעד השתא בהיותם במצרים לא היו יכולים לעשות חרבות של צורים ואבנים, ודוקא עכשיו בהכנסם לארץ יראו במו עיניהם שבח ארצם אשר אבניה הם כברזל. [אולם יש להעיר ע"ז מדכתיב "ותחק צפורה צור ותכרת את ערלת בנה" (שמות ד, כה), וזה היה בדרך במלון כשהתקרבו למצרים ויש ליישב].

עוד רגע קט אדבר, שאפילו לשיטת הרמב"ן שיש בארץ ישראל מחצבים גדולים של ברזל, מיהו כבר הביא הרב שימאנאוויטש מספר זכר יהוסף שהברזל נמצא במחוז הר הלבנון, וא"כ בפשטות יש ליישב שבסביבות הגלגל ששם מלו ישראל לא היו להם אבני ברזל, ואתי שפיר דברינו אף לשיטת הרמב"ן.

אלק ברו-רוח

השוכח טל ומטר, קביעות זמן התקופה בחו"ל

ב'עלה מנהג' פרשת תולדות כתב הרב משה ברוך קופמאן שליט"א הלכות מי ששכח לומר ותן טל ומטר. יש להוסיף, שאם נזכר תיכף אחר גמר הברכה קודם שהתחיל הברכה שלאחריה, יש שסוברים שאומרו תיכף ויוצא בזה. ואף שלמעשה יותר טוב לאמרו בשמע קולנו, כיון שיש מחלוקת אם יוצאים באופן זה שאמרו אחר גמר הברכה, אבל לכל הפחות יש לנהוג כן אם נזכר תיכף אחר גמרו ברכת שומע תפילה לפני ברכת רצה, שיאמרו אותו במקומו ולא יצטרך לחזור, כיון שספק ברכות הוא אם יצא בזה ונקטינן לקולא.

עוד כתב הרב קופמאן (עלה מטר) בענין שכח לשאול מטר קודם שהגיע זמן התקופה ש"א שאין צריך לחזור, שמנהג העולם לחשב התקופה בשעון שלנו ולא לפי שעון א"י. ומעולם תמתיח על זה, למה לחשב כך.

ובענין זה מצאתי דבר המעורר פליאה, שבלוח "עזרת תורה" כותבים בתחילת הלוח בכל שנה שזמן המולד הוא לפי א"י, והזמן הנדפס שמכריזים הוא ע"פ שעון א"י, ואעפ"כ כשכותבים בכל חודש סוף זמן קידוש לבנה נראה שכותבים כפי שעון שלנו, ומה ראו לסתור דבריכם.

בהוקרה ובדידות, יוסף ארנאולו איטא, קווינס

תגובת הרב משה ברוך קופמאן: מה שהעיר מורי ורבי שליט"א שמנהג העולם אף בארה"ב לחשב התקופות כשעון המקומי ואין מנכים ז' או ח' או ט' שעות מארץ ישראל, אף שהבאת דמיון לזה מהמולד [שנוגע לענין סוף זמן קידוש לבנה], מכל מקום יש לחלק ביניהם, כי לגבי המולד הדבר פשוט יותר שצריך לנכות ה' שעות, שהרי המולד אינו תקנת חז"ל רק ענין מציאותי. והרי המולד הוא רק במקום אחד בעולם פעמים באוסטרליה ופעמים בצרפת ופעמים בנאו יארק וכו', ורק אנו מתרגמים זמן המולד כפי השעון בארץ ישראל. בדרך משל אם היה המולד בארץ אוסטרליה [שהשעון שלה הוא ז' שעות קודם ארץ ישראל] בשעה שבע בערב, אזי אנו מכריזים המולד בשעת חצות היום בארץ ישראל, אף שבאמת לא היה המולד בארץ ישראל כלל רק באוסטרליה. א"כ לא מובן בשאר מדינות למה נלך אחרי הזמן של ארץ ישראל בזה. אבל לענין תקופות יש לומר שתיקנו חז"ל לנהוג בכל מקום לפי התקופה בא"י.

ויש לי ראייה גדולה שלענין התקופות אין מנכים ה' שעות והולכים אחרי שעת התקופה בא"י, שאם נאמר שלעולם מנכים

השעות, א"כ אף בשנה שיש 29 ימים בפברואר והתקופה בשעה תשע בערב ואז דוחים טל ומטר עד מעריב של 5 בדצמבר, הרי מכל מקום בארצות הברית עדיין הוא לפני שקיעת החמה באותה שנה, וממילא יכולים להתחיל טל ומטר אף בשנה זו במעריב של 4 בדצמבר ומה לי שבאר"י הוא אחר שקיעה. ולא עוד אלא בשנה זו (תשפ"ה) שהתקופה בשעה ג' בבוקר באר"י, א"כ באלסקה עדיין הוא לפני השקיעה של 4 בדצמבר, וא"כ יצטרכו להקדים טל ומטר ל-3 בדצמבר. אלא ע"כ שהקביעות היא אחרי ארץ ישראל ולא דקדוקו רבנו בהני שעות. [ומכל מקום יש להסתפק במי שבטעות הזכיר טל ומטר במעריב ב-4 בדצמבר בשנה שיש בה רק 29 ימים בפברואר, אם יוצא בדיעבד].

סעודת ברית בבשר

ראיתי דברי הרב פריינדל והרב קויפמאן (גליון וירא-חיי שרה) בענין סעודת ברית מילה, וברצוני להוסיף כמה מראי מקומות בזה. אודות דברי השלה"ק המובא במג"א ומחצית השקל שצריך בשר דווקא, ע"י בחידושי רבינו אפרים עה"ת (דברים יב, כ) שתיבת "בשר" ר"ת ב'רית מילה, ר'אש חודש, ש'בת, שבאלו ימים בעי בשר דווקא. ולכאורה כמו שבשבת צריך בשר דווקא ולא די בסעודה חשובה בעלמא, כך במילה צריך בשר דווקא. ומה שהובאו דברי המהרש"ם שצריך בשר משום שאין שמחה אלא בבשר, ולכן צריך דווקא בשר בהמה ולא בשר עוף. ע"י בלקט יושר (פורים אות י') שרק בשר בהמה מקרי בשר בנוגע לחיוב בשר בשמחה.

ובשו"ת משנה הלכות (חלק יד סימן רעב) הביא מעשה מהדברי חיים שאמר על אחד שלא היה לו חשק ללמוד, שזהו מחמת שלא היה בשר אצל סעודת ברית, והוא כמו מה שהובא מבנו בעל הדברי יחזקאל. בספר ברית אבות מהאוהב ישראל, שכתב תוכחה נמרצת כנגד אלו שמקמצים ואינו אוכלין סעודה חשובה רק קצת מזנונות [כמו שהובא בשם החכמת אדם מהגר"א], שאינו רואה שמזה יגדל איש טוב. בברכה, *שלמון לייבוביץ*

הערת המערכת: יש לציין למה שהובא בספר אגרות סופרים (מהדורת עלה זית, עמוד תעה) בהערת רבי שלמה סופר על הקשר בין הגאון רבי שמעון סופר אב"ד קראקא ומהר"י מבעלז, וז"ל, באסיפת הרבנים הגדולה הראשונה בשנת תרל"ה בבלב, שלח הגה"ק מה"ז יושע זצ"ל מבעלז לקדוש דודי [רבי שמעון] זצ"ל שרצונו לסעוד אצלו סעודת ר"ח. והשיב לו דודי זצ"ל שאינו נוהג לעשות סעודה מיוחדת לראש חודש כי אם תוספת תבשיל אחד (וכן נהג ג"כ אממ"ו מאוה"ג בעל כתב סופר זצ"ל, ומסתמא נהג כן גם אביהם הקדוש בעל חתם סופר זצ"ל) על סעודת הצהריים לכבוד ר"ח ולא יותר, אך ינעם לו לסעוד סעודת ר"ח אצל הרה"ק מבעלז ז"ל. והשיב גם אצלו מנגה אבוי הקדוש בידו שלא עשה סעודה מיוחדת כי אם המשך קצת סעודת הצהריים וקראת סעודת ר"ח, מ"מ אם רצון קדוש דודי ז"ל כן, רצונו זה כבודו ויכין הוא סעודת צהריים למען יאכלו בצהריים בצוותא חדא, וכן היה, עכ"ל.

המנהגים נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן ע"פ הלוח ההלכות והמנהגים (ליטא), נוהג בחכמה (בית מדרש גבוה), ימינו קדם (אויברלנד)

פרשת יוצא

קריאת שם יששכר: מצינו כמה מנהגים כיצד קוראים שם 'יששכר' בקריאת התורה: א) ברוב מקומות קורין בש' אחת כדעת המנחת שי בשם הראשונים (לוח ההלכות והמנהגים). והשי' השניה כתיב ולא קרי. ב) מנהג החת"ס [הובא בתורת משה פרשת יוצא] לקרא רק הפעם הראשונה בב' שינין, להודיע על קריאת שמו [כלומר, א' שר לאה על 'אשר נתתי שפתי לאיש' (בראשית ל, יח), ב' שר הדודאים שנתנה לרחל] ואחר כך בש' אחת. וכן הוא מנהג ק"ק אשכנזים (ימינו קדם). ג) מנהג הרבה מה'חסידים' שקורין בב' שינין. ודעת הרה"ק מקאמרא (היכל ברכה) שיש לקרא הש' הראשונה בשוא והשניה בקמץ, והמנהג היום לקרא הש' הראשון בקמץ והשני בשוא נח. ד) עוד מנהג הובא (ע"פ חזקוני וראה במאמר קצירת האומר בהוספות לספר לוח ארש מאמר ג), לקרוא עד פרשת פינחס בב' שינין, ומפינחס ואילך בש' אחת [לפי שנתן

הש' השניה לבנו יוב ונקרא בפרשת פינחס ישוב].

הפטרה: האשכנזים נוהגים להפטר 'ויברח יעקב' (הושע יב) עד סוף הספר. [וראה במג"א (סימן תכח) שמה שמוציין בחומשים 'ויברח יעקב' לפרשת וישלח הוא טעות]. והספרדים מפטרים 'מיועמי תלואים' (הושע יא) ומסיימים בפסוק 'ויברח יעקב'. ויש שהיו קוראים שניהם יחד (ימינו קדם בשם יש נוהגים). ויש עוד מנהגים בזה [להתיימנים ולמנהג חב"ז]. ונהרא נהרא פשטיה.

סיום דבר טוב: ברוב הקילות אשכנזים מסיימים 'ופושעים יכשלו בם', ואין מוסיפים מפסוקי יואל רק בשבת שובה (נוהג בחכמה). ובמשה ברורה (סימן תכח ס"ק כב בשם החיי אדם) הביא שיש להוסיף פסוקי יואל גם עתה. אמנם המנהג הפשוט להוסיף דוקא בשבת שובה, לפי שלא קראו רק שמונה פסוקים, אבל כאן טורח הציבור הוא. עוד יש לחלק, שאני בפורענות הפושעים שבו

אפשר לסיים ורק בעשי"ת מדקדקין ביותר.

קידוש לבנה במוצאי שבת: מנהג רוב העולם לקדש הלבנה במוצאי שבת אף שלא עברו עדיין ז' שלמים מעת המולד. ובפרט יש מקילין בכגון חודש זה, שכבר נכנס יום ז' מהמולד. אבל ק"ק הספרדים, וכן נפתש בהרבה קהילות מהחסידים, שלא לקדש במוצאי שבת עד שיעברו ז' שלמים. ויש להם לקדש תיכף בליל א' [אור ליום ב'] שאז כבר עברו ז' שלמים, שלא להחמיץ המצוה יותר. [ובפרט בחורף בא"י שעלולים להפסיד לגמרי המצוה].

ז' כסלו: הוא יום תענית במגילת תענית. שבו שרף יהויקים את המגילה שכתב ברוב בן נריה מפי ירימה (ע"י ירימה לו וראה מה שכתב הרב הלל שמעון שימאנאוויטש בעלים דברים תשפ"ד). אבל הוא גם יום טוב במגילת תענית על שמת הורדוס (סידור יעב"ץ)

ע"פ ספר מאירת עינים על התורה
מאת הרה"ג ר' שלמה דיקמאן שליט"א

יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר ויפגע במקום וילן שם (כה, יח), ואין פגיעה אלא תפלה וכו' (ברכות כו, ב).

צריך אדם להזהר בתפילתו שתצא בלשון צחה וברורה ולא ישבש המילים בניקוד לא נכון, כי קלקלתו מרובה. צא ולמד מה שכתב ביסוד ושורש העבודה (שער הפרק ג) וז"ל, אחי ובני, אהובי השם, וידידי נפשי, ידוע תדע כי תפלה עומדת ברומו של עולם ובנויה על יסוד תקוני עולמות העליונים הקדושים הנעלמים, וכל תיבה קולטת תיקון גדול בעולמות העליונים, ואם האדם לא ידע להזהר להפריד בין הדבקים, נמצא תקנתו קלקלתו, עכ"ל. ובספר חמדת ימים (ח"א סי' יא אות לב) הוסיף שדבר זה מעכב את המשיח, וז"ל, העיד חסיד אחד מופלג בדורנו, שנראה אליו אליהו במערה, ושאל אותו מדוע עדיין לא בא. והשיב לו, בעון השלוחי ציבור אשר לא ידעו להזהר בתפלתם במבטא שפתם כמשפט קריאת תנועת האותיות, עכ"ל.

ומצינו מעשה נורא בספר שם יעקב (נדפס בפפד"א שנת תע"ו, דף כט): על איש חסיד וצדיק שהיה עובד ה' בכל לבבו ומדקדק במעשיו שיהיו בתכלית השלימות, ומגיל י"ב שנים לא אמר שום דבר תפלה או ברכה ללא כוונה, רק פעם אחת לא כיון בקדושה דסידרא, והיה מצטער ומתענה כל ימיו על דבר זה. ואחר פטירתו נתגלה בחלום לאחד מידידיו, וסיפר בזה הלשון, ככלות שנה אחר פטירתי הראו לי בית דין של מעלה כל מעשי מיום שעמדתי על שכלי, דבר אחד מהם לא נעדר. ואף מה שלא כיונתי בקדושה דסידרא פעם אחת וכו'. ואמרו לי, שבתעניות אשר סגפת עצמך גם ה' העביר חטאתך זה. ושמתני שמחה גדולה וכו'. ואמרו לי, שא נא עיניך למרום. ואשא עיני למרום, וראיתי כמה פרחים קטנים ככוכבי השמים לרוב, ומיד נפל עלי פחד גדולה, ואמרתי מה המה אלה. ואמרו לי, אלו הנקודות אשר בזית בתפלתך אשר התפללת, וקראת צירי במקום שוא, וחיריק במקום שורק, ושאר החילופים, והנקודות אשר קלקלת בעולם, אחד מהם לא נעדר, כולם מקטרגים עליך ומבקשים עליך דין וכו', ומשפטיך זה חרוץ להיותך מגולגל, אולי תתקן את אשר היית מעוות, ולולי מעשיך הטובים היה דינך קשה מאוד. והלכתי בפסק דין זה שמח וטוב לב, עכ"ד.

ע"פ ספר אמת ליעקב על התורה - מהדורה חדשה
מאת הגאון רבי יעקב קמנצקי זצ"ל,
נערך ע"י הרה"ג ר' דניאל יהודה נוישטט שליט"א

ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה (כח, יד).

לעיל פרשת לך לך (יג, יד) כתיב אצל אברהם "שא נא עיניך וראה גו' צפנה ונגבה וקדמה וימה וגו'". ויש לדקדק מפני מה שינה הכתוב בפרשתנו את סדר הצדדים, וכתב אצל יעקב "ימה וקדמה וצפנה ונגבה". ואפשר דלעיל שהיה אברהם הולך ממזרים לא"י שהיו פניו לצפון, ולפיכך כשאמר לו "שא נא עיניך וראה" ראה מתחלה הצפון ואח"כ רואה הדרום, אבל עיקר עמידתו היא לצפון, ולפיכך המזרח מימינו ולפיכך הקדימו למערב. וכן במשה רבינו, שהיה בעבר הירדן, כתוב בפרשת ואתחנן (דברים ג, כז) "ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה" [א.ה.]. והיינו שגם אצל משה נכתב באופן שהוא אצל אברהם, אלא מכיון שהיה משה בעבר הירדן ואמר לו להסתכל לא"י, א"כ הראייה הראשונה היא לצד מערב ואח"כ רואה המזרח, וכיון שעיקר עמידתו היא למערב א"כ צפון בימינו ולפיכך הקדימו [לדרום]. אבל כאן שיעקב דימה שהנהו כבר בחרן [א.ה.]. וחרן היא בפדן ארם, במקצוע מזרחית צפונית של א"י, והוא משתוקק לא"י, התחיל ממערב, וכיון שכן הזכיר הצד שכנגד דהיינו מזרח.

ובאמת לעולם הקדימו את הצפון לדרום, עיין בתהלים (פט, יג) "צפון וימין אתה בראתם", ושם (קז, פג) "ממזרח וממערב מצפון ומזרחה", וי"ם קאי על צד דרום וכדמצינו בעמוס (ח, יב). [א.ה.]. אמנם ברוב המקומות צפון קודם לדרום, אולם עיין קהלת (א, פו) "הולך אל דרום וסובב אל צפון", ושם (יא, פג) "ואם יפול עץ בדרום ואם בצפון". וע"ע אמת ליעקב דמאי (פ"ה מ"א) מה שתמה על התוי"ט בזה, ועיי"ש.

ע"פ ספר שיעורים על דיני הדלקת נרות מאת הרה"ג ר' שרגא קאלוס שליט"א,
ירושלים, נערך ע"י הרב ישראל הורוויטץ שליט"א

וילן שם כי בא השמש (כח, יא).

זמן ההדלקה מצינו כמה מנהגים מתי הזמן הנכון להדליק נרות ולקבל את השבת, ונסדר השיטות:

א. בלוח שנה מאת התאחדות הרבנים בארה"ב של חסידות סאטמאר, כתב שזמן הדלקת הנרות הוא ט"ו דקות קודם שקיעת החמה. ומעין זה כתב בשו"ת מהר"י שטייף (סי' א), והוא ע"פ הדעות ששיעור מיל הוא י"ח דקות. ב. מנהג רוב ישראל בארצות הברית שמדליקין י"ח דקות קודם שקיעת החמה. ומדברי המשנה ברורה (סי' תנט ס"ק טו) עולה שזו השיטה העיקרית, והוא ע"פ הדעות ששיעור המיל הוא כ"ב וחצי דקות. ג. עוד כתב במשנה ברורה (סי' רסג ס"ק טו) שראוי לקבל שבת עכ"פ עשרים דקות קודם שקיעת החמה. וכן מנהג הספרדים ועדות המזרח (עיין ילקוט יוסף שבת כרך א עמוד קעא שכתב שכן מנהגם גם בירושלים ועיי"ש שהביא מה שדן בזה עם הגרש"ז זצ"ל). ד. מנהג האשכנזים בירושלים להדליק נר שבת ארבעים דקות קודם שקיעת החמה. ולא ברור טעם המנהג, וכמה טעמים נאמרו בזה.

במקום אונס יש לדון מה הדין באשה שנאנסה או לא סיימה את ההכנות לשבת עד י"ח דקות בניו יארק', האם מותר לה לעכב את ההדלקה עד השקיעה, או שיש בזה משום נדר ומחוייבת להדליק בזמן הקבוע.

ואולי יש להקל שכאשר יש אונס אין צריך התרה, כמו שהביא המשנה ברורה (סי' תקפא ס"ק יט) בשם המג"א גבי המנהג להתענות בערב ראש השנה, שבמקום חולי יש להקל בלי התרה, ושיטת הש"ך שלעולם צריך התרה. וכתב בשער הציון (שם ס"ק לג) שאם אי אפשר לעשות התרה יש להקל בשעת הדחק. והטעם הוא משום שכל קבלת הנדר היתה בכוונה שלא לקבל במקום חולי.

ומ"מ דעתו של ר"ש קאלוס שליט"א נוטה שיש בזה משום נדר, וממילא טוב יותר להדליק בזמנו ולעשות תנאי שלא לקבל את השבת, מאשר שלא להדליק בזמן הנכון.

אך הורה ר"ש קאלוס שליט"א שבעיר הקודש ירושלים יש להקל. חדא, מפני שמקור המנהג אינו ברור. ועוד מצינו שהגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך ז"ל היקל בו בכמה אופנים, כגון בשבת חנוכה (עי' שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מג אות יא הע' נז). וכן לא התפשט המנהג אצל כולם, מפני שרוב בני חו"ל הגרים בירושלים אינם נוהגים כן, וכן הספרדים וכנ"ל. על כן בזמן הזה המנהג בעיר הקודש ירושלים הוא "להשתדל" להדליק ארבעים דקות קודם השקיעה. ואם אינו יכול, רשאי לאחר ההדלקה.

continued from page 4 the context of competing for pasture did it matter that they were being "yoshev," i.e. sheepherding.

In conclusion, sometimes we can be certain that *yashav* means to sit or to dwell, as in (18:1) *vehu yoshev pesach ha'ohel kechom hayom* or as in (*Shmuel I 9:9*) "*v'Eli Hakohen yoshev al hakisei*." Sometimes we can be certain it refers to sheepherding, as in *yoshev ohel u'mikneh*. But often we can't be certain; for example, in the first *passuk* in *Parshas Vayeshev*, is the *passuk* saying that Yaakov dwelled in Eretz Canaan, or that he was herding his flock there? Can we take a cue from the next *passuk*, which discusses Yosef herding sheep with his brothers?

When Pharaoh asks the *shevatim*, "What is your line of work?" and they answer, "Your servants are shepherds, we, and our fathers as well ... we have come to live [לגור] in the land, for there is no pasture for your servants the land of Canaan, and so, let your servants, please, dwell (!) [ישבו] in the land of Goshen," why do they first say "לגור" in describing the general fact that they sojourned to Mitzrayim, and then "לשבת" when asking to "dwell" in Goshen? Could it be that the *passuk* should be understood as follows: while they "have come to live in the land," they are asking to be placed specifically in Goshen "so that they can herd their sheep there."

עלה ישב Sitting and Working

Rav Shimon Szimonowitz

In the Gemara, "chamra" can mean wine or it can mean a donkey. How do we know whether the sugya is about wine or about a donkey? There is an old Yiddish saying: "עס ווענד זיך וויא דער חמור שטייט איין" If it's in a barrel and in the cellar, it's wine; if it's in the barn, it's a donkey.

...וישב עמו חדש ימים. ויאמר לבן ליעקב הכי אחי אתה ועבדתני חנם? הגידה לי מה משכרתך (כט, יד-טו).

Something is missing here! Yaakov takes advantage of Lavan's hospitality for a month, and Lavan apologizes for taking advantage of Yaakov! He also mentions "work," but what work did Yaakov do?

Rashi, bothered by this discrepancy, adds that it is self-understood that a month spent at Lavan's was not for free. But why does the *passuk* not state so explicitly? Ramban endeavors to explain how it is implied in the *passuk* that Yaakov worked even during the initial month he spent in the Lavan House, but there is no denying that the difficulty persists.

Yet perhaps there is no discrepancy in the *passuk*. To explain, we have to examine the word *yoshev*.

Yaakov is introduced (25:28) as an "*ish tam yoshev ohalim*." The Rishonim (Ibn Ezra and Rashbam) explain in accordance with *peshuto shel mikra* that this means Yaakov was a shepherd. Chizkuni adds that the Torah is foreshadowing Yaakov's later work as a shepherd of Lavan's flock.

Rashbam points out another *passuk* in which *yoshev* means shepherding. In Parshas Bereishis (4:19) Yaval is described as "*avi yoshev ohel u'mikneh*," and Rashi says Yaval invented "shepherding."

Rambam (*Moreh Nevuchim* 1:11) identifies two definitions for "yeshivah." 1. The primary meaning: literally to sit, as opposed to standing. 2. As a borrowed term: to remain unchanged. See my article in *Alim Succos* 5783, where a third meaning is explored: *to settle the land*. It would appear from the *pesukim* above and from Rishonim that yet a fourth meaning has been discovered: *to herd sheep*.

Accordingly, "*vayeishev imo*" does not mean "and he stayed with him," but rather "he herded sheep with him." The *passuk* is telling that the "*yoshev ohalim*" arrives in Charan, immediately jumps to Rochel's assistance in herding the flock, and then "*vayeishev imo*" – he continues "to herd sheep with him" for a month's time.

I was delighted (for the validation) and yet disappointed (for having to cede credit) that Sforno basically says this *peshat*. He adds two prooftexts:

1. When Yaakov agrees to herd Lavan's sheep in exchange for Rochel's hand in marriage, Lavan concludes the deal with the words: "*shva imadi*." The traditional translation would render this

"dwell with me." But according to Sforno it should be rendered "herd my sheep," just as "*vayeishev imo*" implies that Yaakov herded Lavan's sheep.

2. After Moshe intervened on behalf of Yisro's shepherd daughters (*Shemos* 2:21), Yisro implored Moshe to stay with him, and sure enough "*vayoel Moshe lasheves es ha'ish*." According to Sforno (*ibid.* and *ad loc*), this is to be understood "and Moshe agreed to herd the man's sheep."

"*Yashav*" appears countless times in Tanach and it is beyond the scope of this article and its author to examine each case, but here is one more *parshah* where understanding the term can shed light:

Parshas Lech Lecha (13:6) describes a chasm developing between Avram and Lot's respective shepherds because the "land could not support them *lasheves*" together." Rashi says that it is a *mikra katzar*, meaning that it needs to be read as if there is an ellipse in the *passuk*; if fully written out it would read "the pasture the land provided could not support their dwelling there." This dovetails beautifully with the belief that "*lasheves*" means to herd sheep. The same is true for the end of the same *passuk*, "and they were unable *lasheves* together," they couldn't herd sheep together – their abundant flocks made it impossible for them live off the same land.

This provides context for the next *passuk* (13:7):

"And the Canaanites and the Priziites were then *yoshev* in the land." Ramban, bothered by the word "*az*," "then," explains that the nomadic tribes who roamed the land, very much like the Bedouins today, would camp out in an area long enough to deplete the pasture of that particular place, and then would move on to new area and begin the process again. That's what the *passuk* means when it states "*az yoshev*": at that time the Canaanites and the Priziites were herding their flocks in the same pastures as Avrom and Lot, further aggravating the struggle over the limited resources of that parcel of land.

Replacing "*lasheves*" and "*yoshev*" with "shepherding" yields the following: *The pastures of the land could not support their herding together because their abundant flocks made it impossible for them to do so, and so a rift developed between the shepherds of Avrom's flock and the shepherds of Lot's flock; and to aggravate matters further, at the same junction in time and place two other tribes, the Canaanites and the Priziites, were also herding there.*

Soon after they went their separate ways, the *passuk* (13:12) says "Avrom *yashav* in Eretz Canaan and Lot *yashav* in the cities of the plain, and he was *ohel* until [he reached] Sedom." Here we have *yashav* together with *ohel* – a prime example of "*yoshev ohel u'mikneh*."

This would explain why earlier in *Lech Lecha* (12:6), where Avrom's sojourn through the land is recorded without any mention of grazing and pasture, the *passuk* says "and the Canaanites were then in the land," omitting "*yoshev*." Only in *continued on page 3*

הרב שרגא קלאוס / הרב ישראל הורוויץ

הרב ישראל נתנאל נמדר

הג"ר יעקב געזונטהייט זצ"ל / הרב יעקב שמאלאוויטץ

הג"ר יעקב קמנצקי זצ"ל / הרב דניאל יהודה נוישט

הרב יעקב ליברמן

הרב מנחם וואזנער

הג"ר ראובן שלום פיינשטיין / הרב יעקב יוסף לבוביץ